

SØNDERBORG

– Danmarks Jugendstil-by

Brandtsgade-Løngang-Als-gade

Fra Hølgangsgade går turen over Ronhøve Plads og Perlegade til kvarteret omkring Brandtsgade-Løngang. Her er næsten alle bygninger fra Jugendperioden, som Løngang 29, hvor der endnu på tysk står "Erbaut 1905" (bygget af entreprenør J.C. Schmidt). På nordsiden af Als-gade ligger en flot husrække fra 1908-09. Det store kompleks nr. 11 a-c er i virkeligheden tre ejendomme. Nr. 15-17 er opført 1906 af byggefirmaet Lorenzen & Christensen, nr. 15 er i ægte Jugendstil, mens nr. 17 mere er inspireret af bindingsværkshusene ved Rhinen og Møsel.

Kongevej

Kongevej er oprindeligt anlagt i 1864 som millær kolonnevej. I den tyske tid fik den navnet Kaiser-Wilhelm-Allee og blev byens fornemme vej. Den nordlige del blev dog bebygget med mindre rækkohuse, og her bemærker man især de fire smukke gavlhuse nr. 4-10 med de smukke Jugend-detajler. De er bygget 1904 af den lokale arkitekt H. Naevé.

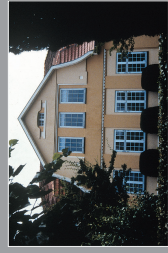
Længere nede ad vejen begynder villaerne, og her bemærker man bl.a. nr. 30. Den er, som flere andre villaer på vejen, tegnet af arkitekt Eugen Fink. Øst for Kongevej ligger kvarteret Nystaden ("Neustadt"), som blev grundlagt i 1910. Gaderne blev opkaldt efter tyske digtere, men efter Genforeningen 1920 omdøbte man alle gader efter danske digtere, bortset fra Goethegade. De buede gadeafløb er typiske for Jugendtidens havebyideal.

Omkring Østergade-krydset opstod Sønderborgs nye kvarter af offentlige bygninger. Ældst er Ahmamm-skolens ældste del (Kongevej 35), opført 1907 i typisk nordtysk nationalromantik med en tilbygning fra 1926-27 (arkitekt Andreas Dall & Holger Mundt). Menigheds huset, Østergade 1, er bygget i en blanding af Jugendstil og hjemstavnsstil, tegnet 1909 af arkitekt Carl Voss, Kiel. De øvrige bygninger i området ser meget sønderjyske ud, men viser hvordan de tyske statsarkitekter efter 1910 tog hjemstavnsstilen til sig. Statskolens smukke rødstenskompleks (Kongevej 37) er således opført 1910-11 efter en konkurrence, der blev vundet af arkitekterne Jürgensen og Bachmann. De havde lejrøstue i Berlin, men

stammede fra Slesvig-Holsten. På det andet hjørne (nr. 41) ligger det store domhus, opført 1911-13 af regeringsbygmester Rahm, Flensborg. En spændende bygning er nr. 58, den tidligere tyske rigsbank for enden af Østergade, bygget 1908 af regeringsarkitekt Julius Habicht, og indrettet af lederen af kunsthåndværksskolen i Flensborg, Anton Huber. Hovedpræget er hjemstavnsstil, som vises frem mod den moderne enkelhed, der slog igennem i 1920'erne.

Langs Kongevejs sydlige del ligger Sønderborgs flotteste villaer. Nr. 64, bygget 1905 af bygmestrene Lorenzen & Christensen, har festlige Jugenddekorationer, mens nr. 53 overfor (af arkitekt Theede, Kiel) mere er i romantisk "schwarzwalderstil". Og så er der flere villaer tegnet af Eugen Fink, bl.a. nr. 63 (1909). Helt anderledes er villaen nr. 49; den er tegnet 1912 af den dansk sindede arkitekt P. Gram i Hald-erlev i typisk Møgelhønder-inspireret hjemstavnsstil.

Voilgade

De fire dobbelthuse Voilgade 10-20 ser tilsyneladende meget danske ud, men er bygget 1910 som boliger for tyske toldmedlemmer (regeringsbygmester Kurt Otto). Byggeriet, der også er inspireret af de engelske havebyer, vakte modstand i byrådet, fordi man ikke ønskede sådan en "arbejderkoloni" i byens fineste villakvarter.

På vej ned mod Sønderborg Slot kan man tage astitikere, f.eks. om ad Battervej-Strandvejen, hvor Battervej 29 er en meget smuk romantisk Jugend-villa, opført 1909. Eller om ad Christian II's Gade, hvor nr. 1 er en flot ejendom i rigtig wienersstil (arkitekt H. Naevé 1907). Inde i byens centrum

er der også et pragtsempplar af et hus, nemlig den tidligere Sønderburger bank, Perlegade 26 (1906-07). På den pompøse granitfacade er der flere typiske Jugend-detajler, bl.a. den fine smedjernsport.

På Museet på Sønderborg Slot kan De bl.a. se en permanent udstilling om Sønderborg by 1864-1940 samt en lille samling af Jugend-billedtepper fra vævsskolen i Skeerbeck (1895-1919).

Forsiden: Dør fra Kastanie Allé 6.
Tilsket: Peter Drøgsbo. Udsigt af Museet på Sønderborg Slot.
Sønderborg, Turistbureau og Sønderborg Kommune. Teknisk Forvaltning.
Layout: Inga Jørgen, Januar 2007. Tryk: Toptryk Grafisk A/S.

SØNDERBORG

– Danmarks jugendstil-by
En byvandring

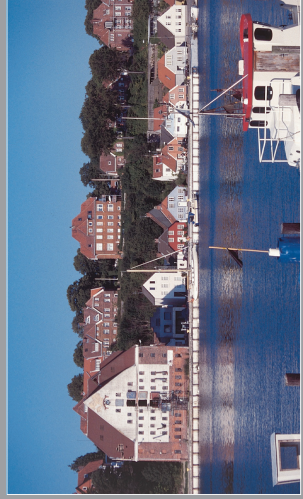

Jugendstilen – eller Art Nouveau – var den nye stil omkring 1900. Man reagerede imod 1800-tallets historiske stilarter og lod sig i stedet inspirere af natur og teknik – og af den nyopdagede japanske kunst. Den nye stil prægede store dele af Europa i årene 1900-10, men ikke Danmark. Her foretrak man, som i England, den nationalromantiske dyrkelse af fortiden og det gode håndværk, samlet i begrebet "skovrørskunst", som senere blev erstattet af "kunsthåndværk". Modstanden mod den moderne centraleuropæisk-tydske stil har bevirket, at der næsten ikke findes jugendstil-bygninger i det gamle Danmark. Men i Sønderjylland, som i perioden 1864-1920 var en del af Tyskland, er der mange. Først og fremmest i Sønderborg by, som oplevede en voldsom vækst i befolkning og byggeri, efter grundlæggelsen af den tyske fædtes marinestation 1906-07. Og på den anden side af grænsen er der pragtfulde jugend-kvarterer i Flensborg. Er De interesseret i jugendstil, er naboerne Sønderborg og Flensborg absolut en rejse værd!

Arkitekturen i Sønderborg fra årene 1905-15 viser både eksempler på den "sprælske" jugendstil med sving og bladslyng, på den mere geometriske Wiener-jugend – og på den "hjemstavnsstil", der med inspiration fra gammel sønderjysk byggeskik afløste den internationale stil omkring 1910.

Byvandring: Start ved Sct. Marie Kirke

– Slut ved Sønderborg Slot

Jomfrustien

Det meste af gaden er bygget 1908-09 som officersboliger for marinestationen, tegnet af marinearkitekt Eugen Fink. Bebyggelsen langs den romantisk slyngede gade er inspireret af de engelske "havebyer", der var højeste mode dengang (Deutsche Gartenstadt-Gesellschaft blev stiftet 1902). De røde villæer gentager med deres gavle motiver fra det gamle Havbogade neden for skrænten. Det store pakhus ved kajen er bygget 1909 af firmaet Boysen & Knutzen og tegnet af arkitekt Fink. De første tegninger viste et stort, firkanteret pakhuis – men så greb den kejserlige marine ind og fik ændret tegningerne for at sikre hensynet til "det fremragende maleriske bybillede" ved Alssund. Et tidligt og smukt eksempel på hensynsfuld byplanlægning!

Marinestationen

Foran os har vi den store marinestation, i dag Sønderborg Kaserne, tegnet af Eugen Fink 1906. Komplekset blev, ligesom marinestationerne i Flensborg (Mürwik), Kiel og Wilhelmshaven, bygget med den tyske ordensridderburg, Marienburg i Østprejsen (i dag Malbork i Polen) som forbillede – men detaljerne, f.eks. mønstermurværket og vindfløjene, er typiske for jugendstilen.

Helgolandsgade

I denne gade, som i tysk tid hed Prinz-Adalbert-Strasse, ligger en perlerække af jugendhuse. De to første ejendomme, nr. 39 og 37, er i egentlig jugendstil med facader dekoreret med planteslyng og træer; de er bygget 1907 af entreprenør J.C. Schmidt. Nr. 39, der tidligere rummede hotel, havde oprindeligt fine spir over karnapperne. Nr. 25-29 er bygget som boliger for dæks- og underofficerer og tegnet af marinearkitekt Hagen i en enkel hjemstavnsstil. Nr. 23 er bygget 1910-11 af arkitekt S.H. Böttker. Midterpartiet med den "knaakkede" fronton er typisk for den nybarok, som blev introduceret af berlinerarkitekten Messel.

Hovedhuset Helgolandsgade 11 er i festlig jugendstil med spir og karnapper. Det er bygget som restaurant og hotel af brygger P. Petersen med G. Willrath, Flensborg, som arkitekt. Da ejendommen efter 1920 under navnet "Haus Adalbert" var blevet forsamlingshus for den tyske borgerforening, tilføjedes en lavere bygning i nordtysk hjemstavnsstil 1926. Tårnet er for nylig restaureret med støtte fra Sønderborg Kommune.

